

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Sprawiedliwość, prawda, praworządność - wszystkie te pojęcia wiążą się z wymogami co do ustalania faktów w procesie stosowania prawa. W teorii prawa nie jest jednak jasne w jaki sposób adekwatnie ustalając fakty osiągać sprawiedliwość i jednocześnie realizować to, co wynika z tak zwanej "literary prawa". Specyfika praktyki prawnej opiera się bowiem na podwójnym kontraście: z jednej strony dąży do sprawiedliwości i obiektywności wydawanych w jej ramach rozstrzygnięć, a z drugiej rozstrzygnięcia te są wynikiem ocen, jakie stosujący prawo dokonują w odniesieniu do rzeczywistych stanów faktycznych. Wynika z tego oczywiste pytanie o to, jak pogodzić te dwie pozornie sprzeczne tendencje. Stawka, o jaką się gra, jest bowiem wysoka - dopiero obiektywność ustaleń faktycznych, na jakich opiera się rozstrzygnięcie, może prowadzić do jego legitymizacji.

Należy podkreślić, że proces ustalania faktów nie jest niezależny od kontekstu, który stanowi sama praktyka prawna jako taka. W dużej mierze proces ten uzależniony jest nie tylko od ruchów, jakie podejmują uczestnicy konkretnego postępowania w tzw. 'grze o sprawiedliwość', ale także od działań uczestników innych postępowań, które okażą się istotne dla sprawy.

Jeśli prawo uznać za szczególną praktykę dyskursywną, to należy stwierdzić, że w teorii prawa nie ma takiego opisu, który określałby miejsce praktyki poznania faktów w kontekście całej tej praktyki. W szczególności istnieje tendencja, by opisywać ustalanie faktów 'atomistycznie', jako proces izolowany od pozostałych rozstrzygnięć, nie wspominając o trudnościach epistemologicznych, w które wnikła się teoria prawa (np. co do pojęcia prawdy).

Celem projektu jest więc próba przełamania niejasności narosłych wokół procesu stosowania prawa poprzez wykorzystanie osiągnięć współczesnej filozofii języka. W szczególności wiązać się to będzie z twórczym rozwinięciem inferencjalizmu semantycznego Roberta B. Brandoma. Przede wszystkim, na gruncie projektu uznaje się, że podstawowy akt mowy - asercja - ma normatywne konsekwencje. Za pomocą inferencji ustala się natomiast, na rzecz jakiej treści pojęciowej zobowiązał się dany podmiot, także stosujący prawo. Perspektywa ta pozwala także określić, czy podmiot ten prawidłowo bądź nieprawidłowo posłużył się asercją co do faktów. Ta weryfikacja dokonuje się za pomocą interakcji między uczestnikami praktyki przez takie akty jak *dopytanie* i *wyzwanie* (ang. *query*, *challenge*). Proces wzajemnej weryfikacji uprawnień i zobowiązań dyskursywnych uczestników praktyki można przedstawić za pomocą cyklu TOTE (pol. Test - Operacja - Test - Wyjście).

Efektym badań będzie przezwyciężenie problemów zidentyfikowanych na gruncie współczesnych teorii ustalania faktów, wprowadzenie nowego, pragmatycznego narzędzia opisującego dynamikę procesu ustalania faktów, czy holistyczne ujęcie pojęcia dowodu. Ustalone zostaną także warunki stwierdzalności dla asercji pozwalające uczestnikom praktyki na weryfikację rozstrzygnięć sądowych w zakresie adekwatności przeprowadzonych w nich ustaleń faktycznych. W konsekwencji, wyniki badań pozwolą na ograniczenie aktywizmu sędziowskiego i instrumentalizacji prawa.